

Maria Löfberg

Musiken i kyrkohandboken – kan vi gå vidare?

Maria Löfberg ställer sig i denna artikel kritisk till musiken i förslaget till ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan. Vad ska då en handbok vara frågar hon sig. Är den en samling texter och musik som är aktuella och hållbara ungefär lika länge som den häftade röda boken?

Vi har under ett år provat en ny kyrkohandbok. Ett år är en kort tid att prova något som förväntas hålla i många år framöver, men det har i alla fall gått att göra sig en uppfattning om materialet. Nu är prövotiden slut, remissvaren inskickade. Den debatt man kunde väntat sig i medierna har börjat vakna, även

cessen aktuellt att revidera denna. Istället för att skjuta på fastlagda tidsramar och göra något ordentligt och noggrant, valde man att stressa fram musik till handboken. Som om man trodde att ingen skulle märka något, tog man i tidsnöd fram detta tunna förslag, tryckte upp böckerna och skickade ut på ett års remissrunda för

kerkår idag känner sig maktlösa. Man är utbildad för en verksamhet som inte längre existerar och som i del kontexter till och med betraktas som mossig. Man förväntas utföra nya arbetsuppgifter som man inte klarar eller inte kan få att passa med den övertygelse som en gång gjorde att man ville bli just kyrkomusiker. Både i vårt samhälle och i vår kyrka finns en anda att allt ska gå lätt och smidigt. Man ska kunna, vilja och förstå allt direkt, utan att behöva anstränga sig. Så är det inte i hantverksyrken som musikerns. Det gäller att vara tålmodig, öva tills man behärskar något, och inte ge upp i första taget. Med denna tidsanda kommer också att det som är kvalitet ibland ses som elitism, och ingen vill ju ha en elit i kyrkan. Bara inom idrotten kan man få lov att vara elit. Till detta kommer allmänhetens rätt att tycka. Just musiken är ett område där det är tillåtet att tycka, och tyckandet blir gärna norm och regel. De som har utbildning på samma område, och faktiskt förutom tyckande även har kunskap, blir då betraktade som kultursnobbar, som vill sitta på höga hästar och bestämma vad alla andra ska tycka. I valfrihetens och tyckandets namn åsidosätts kunskap och historia.

Ändå skulle en person som lider av en svår sjukdom inte vända sig till vem som helst som ”tycker” om läkekonst, utan hen skulle uppsöka legitimerad läkare. Läkaren har under sin utbildning lärt sig hur man ska bota sjukdomar och ingen ifrågasätter det. Det är faktiskt på samma sätt med den konst som låter, musiken, att de regler man lär sig under utbildningen

”Denna förväntan byttes dock i besvikelse när jag fick boken i min hand och möttes av ett mycket tunt musikmaterial”

om att många känner sig uppgivna och tycker att det inte är någon idé att lufta eventuella åsikter. Tidsplanen för arbetet har ju presenterats fastslagen från början, som om inget gnisel skulle kunna uppstå i maskineriet under vägen.

Efter snart 25 år i kyrkomusikeryrket, såg jag personligen fram emot att få ta del av en ny handbok. Denna förväntan byttes dock i besvikelse när jag fick boken i min hand och möttes av ett mycket tunt musikmaterial. Jag blev förvånad över att en expertgrupp på allvar kunde tro, att den samlade kyrkomusikerkåren skulle ropa amen till detta. Jag frågade ansvariga varför man inte till exempel hade utlyst en kompositionstävling eller letat igenom vårt avlångs land efter bra mässmusik av nyare datum. Svaret jag fick var att man inte haft tid.

Så småningom har vi fått veta att när det gällde musikbiten i handboken, blev det först mot slutet av pro-

cessen aktuellt att revidera denna. Istället för att skjuta på fastlagda tidsramar och göra något ordentligt och noggrant, valde man att stressa fram musik till handboken. Som om man trodde att ingen skulle märka något, tog man i tidsnöd fram detta tunna förslag, tryckte upp böckerna och skickade ut på ett års remissrunda för

att sedan kunna samla in remissvar och besluta om att anta förslaget som handbok i Svenska kyrkan, möjligen med smärre förändringar. Jag skulle misstänka, att jag inte är den enda kyrkomusiker som känt sig en smula kränkt av denna hantering av vårt område musiken. Det ligger ingen vinst i att här klaga på vad som gick fel i arbetet, eller att skuldbelägga några personer, utan jag vill koncentrera mig på hur man eventuellt kan gå vidare i arbetet med kyrkohandboken. Jag vill också utifrån min horisont som kyrkomusiker och kristen problematisera fenomenet handbok och begreppet kyrkomusik, för att vi på ett konstruktivt sätt ska kunna komma till ett resultat som ger oss inte bara en godtagbar handbok, utan en som är bättre än den vi nu har i bruk.

Maktlöshet

Jag tror att en del av vår kyrkomusi-

om hur man skapar musik, faktiskt är till för att göra musiken så bra som möjligt för sitt syfte.

En inte oväsentlig del av maktlösheten tror jag bottnar i den nya verksamhetsindelningen, vars debatt drunknat i handboksarbetet. Där har posten ”kyrkomusik” försvunnit som begrepp och musikverksamheten ska, som någon uttryckte det, gå upp i budgetens blodomlopp. Det är sant att den kyrkomusikaliska verksamheten går att sortera in under de fyra posterna mission, undervisning, gudstjänst, och i viss mån diakoni, men det är stor skillnad på det och på att ansvara för en budget där pengar-

Vad ska en handbok vara?

Vad ska då en handbok vara? Är den en samling texter och musik som är aktuella och hållbara ungefär lika länge som den häftade röda boken? Är tanken att Svenska kyrkan ska producera en ny handbok vart femte år, med allt vad det innebär av nytryck och remissrundor? Ska man, som hörts från några håll, behålla texterna som ett slags kanon och låta församlingarna välja den musik man vill ha till dessa texter? Hur väljer man i så fall den musiken, och vem ska bestämma det? Vill man eller vill man inte att en gudstjänst i Lappland ska vara i stort sett lik en gudstjänst i Skå-

något om deras värderingar, och hur kan vi skapa nytt om vi inte känner det gamla? Vi kommer ju i så fall bara att uppfinna hjulet om och om igen, och inte på allvar komma vidare.

För mig som kyrkomusiker och kristen är det viktigt att i en handbok hitta musik och ord som håller att slita på. Det handlar inte om att alla ska beredas möjlighet att fira gudstjänst med sin favoritmusik eller sina favoritbibelord och favoritformuleringar. Det handlar om en plats där vi får möta Gud. På denna plats, som är unikt Guds, borde vi kunna använda unika ord från bibeln och unik musik, sådan som inte hörs någon annanstans i samhället. Vi är jordens salt, står det. Vi ska inte bjuda mänskligheten på semlor för att locka den, vi ska bjuda på salt föda, även om den är mer svårsmält och mer mättande än en semla.

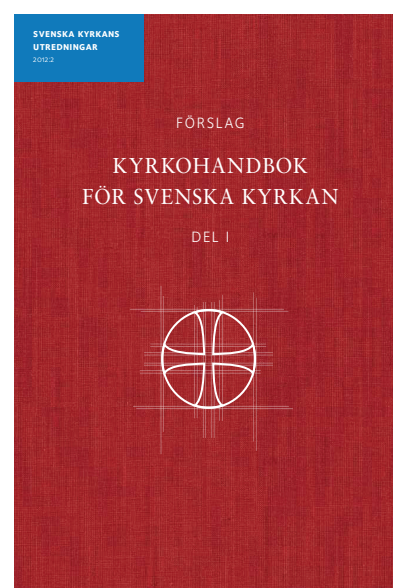
Musiken i en handbok måste vara ordets tjänare. Jag är den första att bejaka ny musik och nya uttryck i kyrkan för att hjälpa människor till tro, men min absoluta övertygelse är, att när det gäller liturgin, måste materialet i första hand vara hållbart och bära fram ordet. Man syr inte en söm som ska hålla för påfrestning i en gles dekorbrodyr, utan med stadiga stygn och hållbar tråd. Dekorbrodyren sätter man på utsidan för att plagget ska vara snyggt och tilltalande. På samma vis kan vi variera vår gudstjänst med olika sorters musik, i psalmer och

”Är tanken att Svenska kyrkan ska producera en ny handbok vart femte år, med allt vad det innebär av nytryck och remissrundor?”

na ska omsättas i musikverksamhet. Många kolleger tyckte sig redan där få en fingervisning om att hålla sig på sin plats och inte tro att de, eller för all del deras verksamhet, är viktig för kyrkan. Om man osynliggörs blir man maktlös och uppgiven så att man inte vill engagera sig i ett handboksförslag, vars snara fastställande verkar vara bestämt från början.

Frågar man runt lite, får man så gott som alltid höra att musiken är så viktig i kyrkan. I Sverige kan man till skillnad från på många andra håll försörja sig som kyrkomusiker, vilket lett till att vi har en kunnig och proffsig kår. Massor av människor får uppleva Gud genom musiken, man finner gemenskap i kyrkans musikverksamhet, körer, musikgrupper och gudstjänster. Detta gör inte prästens eller diakonens uppgifter mindre värda och förringar inte övrig verksamhet, utan är ett komplement, så att fler människor kan komma till tro. Om vi alla samverkar med det vi är bra på, kommer vår verksamhet att bli trovärdig, oavsett vilka verktyg vi använder.

ne? Ska handbokens innehåll passa allas tyckande, eller ska den uttrycka Svenska kyrkans tro och lära? Är man beredd att erkänna, att en musik som man måste ge några timmar av sitt liv för att lära sig, ofta håller oändligt mycket längre, och har mer att ge på djupet, än musik man genast kan och snart tröttnar på? Vill vi att musiken i Svenska kyrkans liturgi ska vara av samma slag som det man hör i Melodifestivalen, eller har vi ett annat syfte med musiken? Kan en handbok av idag vara ett användbart verktyg i vår önskan att se människor möta Gud? Jag hoppas, att man i det fortsatta arbetet med handbokens liturgiska musik reflekterar över och försöker svara på sådana här frågor. Trots allt står Svenska kyrkan i en tradition, som inte är oviktig och otidsenlig, utan faktiskt kan både skapa och fördjupa tro. När jag tonsätter en text, eller för den delen skapar instrumentalmusik, för kyrkan, är kunskapen om musiktraditionen och hur man i musiken förr uttryckte teologi, omistliga ingredienser. Hur kan ett barn frigöra sig från föräldrarna om det inte vet

sånger och dagsaktuella utläggningar av ordet, men det som måste hålla i alla livets skeden och oberoende av våra egna känslolägen, det måste vara fast och tryggt och salt, sådant man inte hittar någon annanstans än i Guds hus.

Hur ska sådan musik låta? Ska liturgin tvingas bli till 100 procent gregorisk? Ska vi inte få sjunga med i ”glad, enkel och folklig” mässmusik? Jag vet faktiskt inte. Innan handboks-förslaget kom hade jag långt gångna planer på att tillsammans med mina vänner i vår församling göra ny mässmusik, och försöka hitta ett tonspråk som skulle vara både enkelt och folkligt utan att bli banalt – ja, kanske det till och med kunde bli melodier som var roliga att sjunga, när man lärt sig dem. Vad som är ”folkligt” brukar ju visa sig efter lång tids användning, när människor har fått tid att lära sig, och möjlighet att slita på, musik. Men jag ska ärligt säga, att när jag såg det förslag som skulle vara det bästa Svenska kyrkan kunde åstadkomma i fråga om mässmusik, så tappade jag alldeles lusten. Och jag tror inte att det var meningen med handboks-förslaget. Jag har sedan denna första blick i förslaget, genom vår församlings försöksår, och efter att ha skickat in min spontanremiss, brottats med hur detta arbete skulle kunna ge något bra resultat.

Måste ta sin tid

Om man verkligen vill att Svenska kyrkan ska ha en ny handbok, med

nya alternativ i fråga om liturgisk musik, måste det framför allt få ta ordentligt mycket längre tid. Låt det ta fem eller tio år, om det är vad som krävs för att få ett bra resultat. Om man vill göra en bok, så måste innehållet i den vara hållbart och kvalitativt, utprovat under längre tid och gärna med möjlighet för verksamma församlingsarbetare att

”Hela frågan om en ny handbok måste röra sig kring det väsentliga i att fira gudstjänst”

komplettera och ändra. Inte har väl vår kyrka bråttom? Det ligger nära till hands att småaktigt misstänka att det i stället är någon som har brått om att få sitt namn på en ny handbok. Inte varje församling har någon som kan skriva musik, så det är svårt att överlåta hela ansvaret för mässans musik på församlingarna. Men på många ställen finns faktiskt tonsättare, som redan har gjort mässmusik som används och så att säga är färdigprovad. Ett fortsatt arbete med en handbok måste innehålla kontakt med dessa musikskapare likaväl som med den musikaliska expertis som finns i fråga om kyrkomusiker, musikaliska akademier och utbildningsanstalter och även tonsättare som i huvudsak verkar utanför kyrkan.

Jag tror inte det räcker att förlänga tidsramen med ett år. Tiden går så

fort, att även om man sagt sig vilja ta en ny handbok i bruk först 2017, kommer man inte att hinna till dess heller. Det handlar om viljan. Vad vill vi egentligen? Vill vi ha en ny produkt snart, eller är vi villiga att ge processen tid för att resultatet ska bli riktigt bra? I Kristi kyrka ingår det att några sår och några andra kanske får skörda, men det är i sin ordning.

Hela frågan om en ny handbok måste röra sig kring det väsentliga i att fira gudstjänst. Att fira gudstjänst är inte i första hand att undervisa. Det är inte att tillgodose någras personliga smak. Det är inte ens vårt viktigaste medel att missionera. Gudstjänsten bör få vara de troendes möte med Gud.

Ska man segla långt är det bra om alla kommer med på skutan, så min förhoppning är att handboksarbetet nu öppnas mot en betydligt större grupp människor med kompetens, och får ta den tid det behöver för att bli så bra som möjligt. Vår kyrka är inte betjänt av en sämre produkt, även om den blir klar tidigare.

MARIA LÖFBERG

Kyrkomusiker och tonsättare, Morup

Följ Svensk Kyrkotidning på Facebook

Gå till facebook.com/svenskkyrkotidning och klicka ”gilla” för att få kontinuerlig information och uppdateringar om Svenska kyrkans viktigaste kritiska röst.